

Column Marleen van Uchelen-Schipper

NON-PROFIT RECHTSVORMEN OP ÉÉN HOOP

Bestuur en toezicht bij een *non-profit* is wezenlijk anders dan bij een *for profit* onderneming. Non-profit rechtsvormen zijn stichtingen of verenigingen: zij hebben allebei een winstuitkeringsverbod. Winst kan slechts aan het stichtings- of verenigingsdoel worden besteed. Wat wel eens vergeten wordt, is dat ook tussen stichtingen en verenigingen grote verschillen bestaan. Deze rechtsvormen worden nog wel eens op één hoop gegooid en soms is er spraakverwarring. Een voorbeeld is de welbekende Bachvereniging die juridisch een stichting is. Verwarrend is ook de term ‘woningcorporatie’. De meeste instellingen die op grond van de Woningwet kwalificeren om sociale volkshuisvesting te verlenen zijn tegenwoordig stichtingen. Tegelijk zijn de ‘wooncoöperaties’ in opkomst, maar dat zijn dan weer particuliere collectief wonen-initiatieven. Bovendien is de coöperatie wel een *for profit* rechtsvorm. Sommige verenigingen functioneren feitelijk als stichting en sommige stichtingen lijken op een vereniging. Is dat erg? Bij de Bachvereniging is er niets aan de hand. De formele naam die je terugvindt in het handelsregister is wel degelijk ‘Stichting de Nederlandse Bachvereniging’. Toch stelt de wet grenzen. Een belangrijke grens is dat een stichting geen leden mag hebben. Die grens leidt bij juristen, met name bij notarissen, soms tot hoofdbrekens. Veel stichtingen hebben deelnemers en dat mag ook als die maar niet de uiteindelijke zeggenschap hebben en belangrijke besluiten binnen de stichting, zoals een koerswijziging, kunnen afdwingen. Dat zij niet letterlijk ‘lid’ heten maar bijvoorbeeld ‘deelnemer’ of ‘participant’



is minder relevant want het gaat vooral om de rechten die zij hebben. Het risico van het overtreden van het ledenverbod bij een stichting is dat een belanghebbende naar de rechter stapt. In de praktijk biedt de rechter dan doorgaans de gelegenheid om bij de notaris de governancestructuur en de statuten aan te passen of alsnog een vereniging te worden. Dergelijke rechtszaken komen niet vaak voor en mede daardoor blijft er onder juristen discussie bestaan over de grenzen. Hét kenmerk van een vereniging is dat er naast een bestuur en eventueel een raad van commissarissen leden zijn die zich verenigen in de algemene vergadering. De algemene vergadering kan echt tegenwicht bieden aan het bestuur omdat zij bijvoorbeeld de jaarrekening moet vaststellen en het recht heeft om wel of niet jaarlijkse decharge aan bestuurders te verlenen. Maar wat wel eens voorkomt bij brancheorganisaties en wat niet verboden is, is dat de bestuurders dezelfde personen zijn als (de vertegenwoordigers van) de leden. Op papier wordt dan voldaan aan de wettelijke regels, maar van een echte *countervailing power* is natuurlijk geen sprake en je kunt je afvragen of een stichting dan niet de meest geschikte rechtsvorm is. Uit dit soort voorbeelden blijkt eens te meer dat het voldoen aan regels niet het voornaamste is, maar vooral wat deze regels beogen te bereiken én hoe ze in de praktijk uitwerken. «

Marleen van Uchelen-Schipper is universitair hoofddocent aan de Universiteit van Amsterdam en adviseur bij Houthoff. Deze column is geschreven op persoonlijke titel.